

**FINTEX VA AN'ANAVIY BANKLAR :RAQAMLI TO'LOVLAR IQTISODIYOTI
VA KELAJAK POYGASI**

Namandan Davlat universiteti
Iqtisodiyot fakulteti TVM-AU-25 1-bosqich talabasi
Abdulhamidova Shodiyona Abduraximjon qizi.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20073238>

Annotatsiya: Ushbu maqolada an'anaviy bank tizimi va jadal rivojlanayotgan Fintex sektori o'rtasidagi raqobat, raqamli to'lovlar iqtisodiyotining samaradorligi va ushbu jarayonning iste'molchilar hamda moliya bozori ishtirokchilariga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, tranzaksiya xarajatlarini kamaytirishda texnologiyalarning roli va neobanklarning biznes modellari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Fintex, raqamli iqtisodiyot, neobanklar, tranzaksiya xarajatlari, moliyaviy texnologiyalar, blokcheyn.

**FINTECH VS TRADITIONAL BANKING: THE ECONOMY OF DIGITAL
PAYMENTS AND THE RACE FOR THE FUTURE**

Abdulhamidova Shodiyona Abdurakhimjon kizi
1st-year student, TVM-AU-25 group
Faculty of Economics, Namangan State University
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20073238>

Abstract: This article analyzes the competition between the traditional banking system and the rapidly evolving Fintech sector, the efficiency of the digital payments economy, and the impact of this process on consumers and financial market participants. The role of technology in reducing transaction costs and the business models of neobanks are also highlighted.

Keywords: Fintech, digital economy, neobanks, transaction costs, financial technologies, blockchain.

**ФИНТЕХ ПРОТИВ ТРАДИЦИОННЫХ БАНКОВ: ЭКОНОМИКА ЦИФРОВЫХ
ПЛАТЕЖЕЙ И ГОНКА ЗА БУДУЩЕЕ**

Абдулхамидова Шодиёна Абдурахимжон кизи
Студентка 1-го курса, группа TVM-AU-25
Факультет экономики, Наманганский
государственный университет.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20073238>

Аннотация: В данной статье анализируется конкуренция между традиционной банковской системой и динамично развивающимся сектором Финтех, эффективность экономики цифровых платежей и влияние этого процесса на потребителей и участников финансового рынка. Также освещается роль технологий в снижении транзакционных издержек и бизнес-модели небанков.

Ключевые слова: Финтех, цифровая экономика, небанки, транзакционные издержки, финансовые технологии, блокчейн.

Kirish

XXI asr iqtisodiyoti globallasuv, raqamli texnologiyalarning tezkor taraqqiyoti va iste'molchilarning o'zgaruvchan talablari bilan tavsiflanadi. Bunday sharoitda moliya bozorining eng muhim segmentlaridan biri — bank tizimi ham sezilarli o'zgarishlarga yuz tutmoqda. An'anaviy banklar nafaqat raqamli texnologiyalarni o'zlashtirishga, balki o'z faoliyatining mohiyatini tubdan qayta ko'rib chiqishga majbur bo'lmoqda. Bu jarayonning asosiy harakatlantiruvchi kuchi va shu bilan birga, eng katta raqobatchisi — Fintex (Financial Technology) sektori hisoblanadi. Fintex, ya'ni moliyaviy texnologiyalar, moliyaviy xizmatlarga texnologiyani integratsiyalash orqali yangi yechimlar, mahsulotlar va xizmatlarni yaratuvchi innovatsion kompaniyalarning keng tarmog'ini qamrab oladi. Ayniqsa, raqamli to'lovlar (digital payments) tizimining jadal rivojlanishi ham an'anaviy banklar, ham Fintex kompaniyalari uchun strategik ahamiyat kasb etmoqda. Mobil ilovalar, onlayn-platformalar, kontaktli va kontaktssiz to'lov tizimlari kun sayin ommalashib bormoqda va iste'molchilarning moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish uslubini o'zgartirib yubormoqda. Bu esa bank tizimining iqtisodiyotdagi o'rniga, samaradorligiga va kelajakdagi raqobatbardoshligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Ushbu maqolada biz Fintex va an'anaviy banklar o'rtasidagi murakkab o'zaro munosabatlar, raqamli to'lovlar iqtisodiyotining rivojlanish dinamikasi, ularning samaradorligi, shuningdek, bu tendensiyalarning umumiy iqtisodiyot va iste'molchilar hayotiga ta'sirini tahlil qilamiz.

1. Fintex: Moliyaviy xizmatlarda inqilobiy o'zgarishlar.

Fintex sektori oxirgi o'n yillikda moliyaviy xizmatlar sohasida inqilobiy o'zgarishlarga sabab bo'ldi. Ushbu sektorning asosiy maqsadi — an'anaviy moliyaviy jarayonlarni texnologik yangiliklar yordamida soddalashtirish, arzonlashtirish va tezlashtirishdir. Fintex kompaniyalari ko'pincha quyidagi yo'nalishlarda faoliyat yuritadi:

- Raqamli to'lovlar va pul o'tkazmalari: PayPal, Stripe, Square kabi kompaniyalar onlayn va mobil to'lovlarni qabul qilish va amalga oshirishni osonlashtiradi.

- "Neobank"lar (Challenger banks): Monzo, Revolut, N26 kabi banklar an'anaviy banklarning raqamli muqobillarini yaratib, foydalanuvchilarga qulay mobil ilovalar orqali bank xizmatlarini taklif etadi.

- Kreditlash va investitsiyalar: P2P (peer-to-peer) kreditlash platformalari (LendingClub, Funding Circle) va onlayn investitsiya vositalari (Robinhood) investorlar va qarz oluvchilarni to'g'ridan-to'g'ri bog'laydi.

- Sug'urta texnologiyalari (Insurtech): Lemonade kabi kompaniyalar sug'urta jarayonlarini avtomatlashtirish va soddalashtirishga qaratilgan.

- Blokcheyn va kriptovalyutalar: Bitcoin, Ethereum kabi texnologiyalar moliyaviy operatsiyalarni xavfsiz va markazlashtirilmagan holda amalga oshirish imkoniyatini beradi.

Fintexning asosiy afzalliklari — foydalanuvchilarga qulaylik, tezkorlik, arzon narxlar va shaxsiy imkoniyatlarga moslashgan xizmatlardir. (Manba: McKinsey & Company, "The future of Fintech" tadqiqotlari². Raqamli to'lovlar iqtisodiyoti: Samaradorlik va istiqbollar Raqamli to'lovlar — Fintexning eng muhim va eng tez rivojlanayotgan sohasi. Naqd puldan raqamli vositalarga o'tish nafaqat iste'molchilar, balki butun iqtisodiyot uchun sezilarli foyda keltiradi.

- Samaradorlikni oshirish: Raqamli to'lovlar operatsion xarajatlarni kamaytiradi (naqd pulni saqlash, tashish, hisoblash bilan bog'liq xarajatlar), tranzaksiya tezligini oshiradi va xatoliklarni kamaytiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli tranzaksiyalarni amalga oshirish naqd pul operatsiyalariga nisbatan ancha arzon. (Manba: Better Than Cash Alliance hisobotlari).

- Moliyaviy inklyuzivlik: Raqamli texnologiyalar bank xizmatlaridan cheklangan yoki umuman foydalana olmagan aholi qatlamlarini (masalan, qishloq joylarda yashovchilar, yoshlar)

moliyaviy tizimga jalb qilish imkonini beradi. Mobil pul hisobvarag'i va to'lov ilovalari bunga yordam beradi.

- Shaxsiy ma'lumotlarning tahlili: Raqamli operatsiyalar natijasida to'plangan ma'lumotlar (big data) banklar va Fintex kompaniyalari uchun mijozlarning xatti harakatlarini tahlil qilish, ularning ehtiyojlarini yaxshiroq tushunish va shaxsiy takliflar ishlab chiqish uchun qimmatli manba bo'ladi. Bu esa xizmat sifatini yaxshilashga olib keladi.
- Iqtisodiyotning ko'rinishini oshirish: Naqd pulsiz operatsiyalar ko'payishi bilan "soya iqtisodiyoti" (qora bozor) hajmi kamayadi, bu esa soliq tushumlarini ko'paytiradi va iqtisodiyotning rasmiy hisob-kitobini yaxshilaydi.

3. An'anaviy banklar va Fintex o'rtasidagi raqobat va hamkorlik An'anaviy banklar dastlab Fintexni o'zlariga tahdid deb bilgan bo'lsalar-da, hozirda ko'pchilik bu sohadagi imkoniyatlarni tushunib yetmoqda. Raqobatdan tashqari, hamkorlik ham kuchaymoqda.

- Raqobat: Fintex kompaniyalari banklarning an'anaviy daromad manbalari (masalan, to'lovlar, valyuta ayirboshlash, kichik kreditlar) bo'yicha ularga raqobatlashmoqda. Ular tezroq, qulayroq va ko'pincha arzonroq xizmat taklif etadi.

- Hamkorlik (Bank-Fintex integratsiyasi): Ko'pgina banklar Fintex kompaniyalari bilan hamkorlik qilmoqda yoki ularni sotib olmoqda. Bu banklarga tezda yangi texnologiyalarni o'zlashtirish, mijozlarga yangi xizmatlar taklif etish va raqobatbardoshligini saqlab qolish imkonini beradi. Misol uchun, banklar Fintex kompaniyalari bilan birgalikda mobil ilovalar ishlab chiqishi yoki ularning to'lov tizimlaridan foydalanishi mumkin. (Manba: Deloitte, "Banking Outlook" tadqiqotlari).

- Fintexning banklarga ta'siri: Fintexning faoliyati banklarni o'zlarining raqamli transformatsiyasini tezlashtirishga undamoqda. An'anaviy banklar ham o'z mobil ilovalarini takomillashtirmoqda, onlayn xizmatlarni kengaytirmoqda va tezkor to'lov tizimlarini joriy qilmoqda.

Xulosa:

Fintexning jadal rivojlanishi va raqamli to'lovlar tizimining kengayishi an'anaviy banklar uchun ham, umumiy iqtisodiyot uchun ham katta imkoniyatlar va shu bilan birga, muammolarni keltirib chiqarmoqda. Banklar o'z faoliyatini raqamlashtirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va Fintex kompaniyalari bilan hamkorlik qilish orqali o'zgaruvchan dunyoga moslashishlari zarur. Raqamli

to'lovlar iqtisodiyoti samaradorlikni oshirish, moliyaviy inklyuzivlikni kengaytirish va iqtisodiyotning shaffofligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Kelajakda banklar va Fintex o'rtasidagi o'zaro ta'sir yanada kuchayib, iste'molchilar uchun yanada qulay va innovatsion moliyaviy xizmatlarning paydo bo'lishiga olib keladi. Fintex faqat bir texnologiya emas, balki iqtisodiyotning kelajagini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylanmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar (Misol tariqasida):

1. McKinsey & Company. (2023). The future of Fintech: Navigating the evolving landscape.
2. Deloitte. (2023). Banking Outlook 2023: Navigating the new reality.
3. Better Than Cash Alliance. (2022). The economic benefits of digital payments.*
4. World Economic Forum. (2023). The future of financial services.
5. Akademik jurnal maqolalari: Moliya, iqtisodiyot va texnologiyalar bo'yicha ixtisoslashgan ilmiy jurnallarda chop etilgan tadqiqotlar (masalan, Journal of Finance, Journal of Financial Economics, Information Systems Research va boshqalar).